

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

BS/61/2003

BEZROBOTNI O SWOJEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Większość badanych, którzy uznają się za bezrobotnych (65%), jest dotknięta długoterminowym bezrobociem: 47% pozostaje bez pracy dłużej niż dwa lata, a 18% - od roku do dwóch lat. Pozostali (35%) nie mają zatrudnienia krócej niż rok.
- Trzy czwarte bezrobotnych (74%) jest zarejestrowanych w urzędzie pracy, natomiast zasiłek pobiera niespełna jedna ósma z nich (12%) - o 12 punktów mniej niż przed rokiem.
- Bezrobotni najczęściej pozostają na utrzymaniu rodziny (75%) lub też żyją z dorywczych prac zarobkowych (45%). Od kwietnia 2002 roku zmalał odsetek osób utrzymujących się z zasiłku (z 25% do 12%) i pomocy opieki społecznej lub instytucji charytatywnych (z 19% do 12%).
- W stosunku do roku 2001 wzrosła liczba bezrobotnych wymieniających wśród konsekwencji swojego bezrobocia brak pieniędzy (z 69% do 90%), utratę szans rozwoju zawodowego (z 72% do 77%), poczucie bezradności (z 56% do 66%), konieczność proszenia innych o pomoc (z 48% do 60%), utratę znajomych, kolegów (z 19% do 27%).
- W ostatnich dwóch latach osłabło oparcie, jakie bezrobotni mieli w środowisku kolegów i znajomych - zmalał odsetek uzyskujących wsparcie emocjonalne (z 58% do 51%) oraz materialne (z 8% do 2%), wzrósł zaś traktowanych z obojętnością (z 22% do 38%). Pogorszył się też stosunek przedstawicieli urzędów pośrednictwa pracy - zmalał (z 18% do 10%) odsetek bezrobotnych traktowanych z życzliwością, wzrósł zaś (z 61% do 70%) spotykających się z obojętnością i brakiem zrozumienia.
- Zdecydowana większość bezrobotnych (82%) deklaruje, że poszukuje obecnie pracy, a 18% nie podejmuje takich starań.
- Bezrobotni poszukujący zatrudnienia gotowi są dla uzyskania pracy nauczyć się nowego zawodu (87%), dojeżdżać poza miejsce zamieszkania (86%), podjąć każdą pracę, nawet nisko płatną i niezgodną z kwalifikacjami (73%), pracować za granicą (55%). Większość nie zgodziłaby się jednak na zmianę miejsca zamieszkania - tylko 38% bezrobotnych deklaruje taką gotowość.

Z naszych dotychczasowych badań wynika, że w ostatnich pięciu latach w co drugim gospodarstwie domowym ktoś z jego członków doświadczył bezrobocia, natomiast w chwili obecnej jest nim dotkniętych niemal dwie piąte gospodarstw domowych. Jednak większość Polaków nigdy osobiście nie doświadczyła bezrobocia. Brak zatrudnienia dotknął dotychczas ponad jedną trzecią respondentów, z tym że co drugi z nich nie miał pracy tylko w przeszłości i to raczej przez krótki czas. Obecnie¹ co piąty badany deklaruje, że jest bezrobotny.

Należy podkreślić, że w naszych badaniach definicję bezrobotnego pozostawiamy respondentom. To, że deklarują się oni jako bezrobotni, jak też zaliczają do tej grupy członków swoich gospodarstw domowych, wynika więc z subiektywnych przekonań i przyjętych przez nich kryteriów. Zakładamy jednak, że w potocznym rozumieniu bezrobotny to człowiek w wieku aktywności zawodowej, który nie ma pracy, jednak chce pracować i czyni starania, aby znaleźć zatrudnienie.

W niniejszym opracowaniu interesują nas badani, którzy zadeklarowali, że obecnie są bezrobotni (185 osób, tj. 19% ogółu badanych). Zapytaliśmy ich, dlaczego i jak długo nie mają pracy, czy są zarejestrowani i pobierają zasiłek, jak oceniają swoją i rodziny sytuację życiową, z czego się utrzymują, w kim znajdują oparcie oraz czy poszukują pracy i do jakich wyrzeczeń są gotowi, by ją uzyskać.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (154) przeprowadzono w dniach 1-4 marca 2003 roku na reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski (N=975). Zob. też komunikaty CBOS: „Społeczny zakres bezrobocia”, kwiecień 2003; „Polacy o rynku pracy i zagrożeniu bezrobociem”, marzec 2003; „Polacy o przyczynach i skutkach bezrobocia”, marzec 2003 (oprac. B. Wciórka).

PRZYCZYNY BEZROBOCIA

Z deklaracji respondentów, którzy uznają się za bezrobotnych, wynika, że jedna czwarta z nich (24%) utraciła miejsce pracy z powodu zwolnień grupowych, a jedna piąta (21%) to ofiary likwidacji bądź upadłości macierzystego zakładu pracy. Jednak obecnie każda z tych przyczyn bezrobocia wymieniana jest rzadziej niż przed rokiem. Od kwietnia ubiegłego roku wyraźnie przybyło natomiast (o 8 punktów) bezrobotnych, którzy po ukończeniu szkoły lub studiów bezskutecznie poszukują swojej pierwszej pracy - obecnie brak miejsc pracy dla absolwentów jest przyczyną bezrobocia niemal co piątego respondenta (19%). Niewielu badanych natomiast jako powód swojego bezrobocia podaje trudności ze znalezieniem pracy po dłuższej przerwie spowodowanej względami rodzinnymi lub zdrowotnymi (5%). Równie sporadycznie i znacznie rzadziej niż przed rokiem (spadek z 8% do 4%) bezrobotni przyznają, że sami zwolnili się z pracy, bo im nie odpowiadała. Trzeba jednak podkreślić, że ponad jedna czwarta bezrobotnych wskazuje też na inne przyczyny utraty pracy² niż uwzględnione przez nas w pytaniu zamkniętym.

Tabela 1

Co spowodowało, że obecnie nie ma Pan(i) pracy?	Wskazania bezrobotnych według terminów badań		
	IV '01 (N=169)	IV '02 (N=185)	III '03 (N=185)
	w procentach		
W zakładzie pracy były zwolnienia grupowe, redukcja miejsc pracy, likwidacja stanowisk pracy, ograniczenia etatów itp.	33	28	24
Mój zakład pracy został rozwiązany, zlikwidowany, upadł itp.	19	24	21
Podjęmę pracę po raz pierwszy po ukończeniu szkoły, studiów i jeszcze nie znalazłem(a)m pracy	11	11	19
Podjęmę pracę po raz pierwszy po dłuższej przerwie (np. po przerwie ze względów zdrowotnych, rodzinnych itp.) i jeszcze nie znalazłem(a)m pracy	8	6	5
Sam(a) się zwolniłem(a)m, bo ta praca mi nie odpowiadała	8	8	4
Inne powody	20	23	27

² W kwietniu 2002 w tej kategorii powtarzały się m.in. takie powody, jak: brak protekcji, brak miejsc pracy na lokalnym rynku pracy, niskie kwalifikacje lub wykształcenie.

CZAS POZOSTAWANIA BEZ PRACY, REJESTRACJA I ZASIŁEK

O trudnej sytuacji osób niemających pracy, a także ich rodzin świadczy fakt, że większość ujawnionych w naszym badaniu bezrobotnych (65%) dotknięta jest długoterminowym bezrobociem. Oznacza to, że blisko połowa z nich (47%) pozostaje bez pracy dłużej niż dwa lata, a niemal jedna piąta (18%) - od roku do dwóch lat. Należy też podkreślić, że od kwietnia 2001 roku liczba długoterminowych bezrobotnych wzrosła o 4 punkty procentowe. Pozostałe osoby (35%) są bez pracy krócej niż rok, w tym ponad jedna siódma (15%) - od sześciu do dwunastu miesięcy, co jedenasty (9%) - od trzech do sześciu miesięcy, a co dziewiąty (11%) - krócej niż trzy miesiące³.

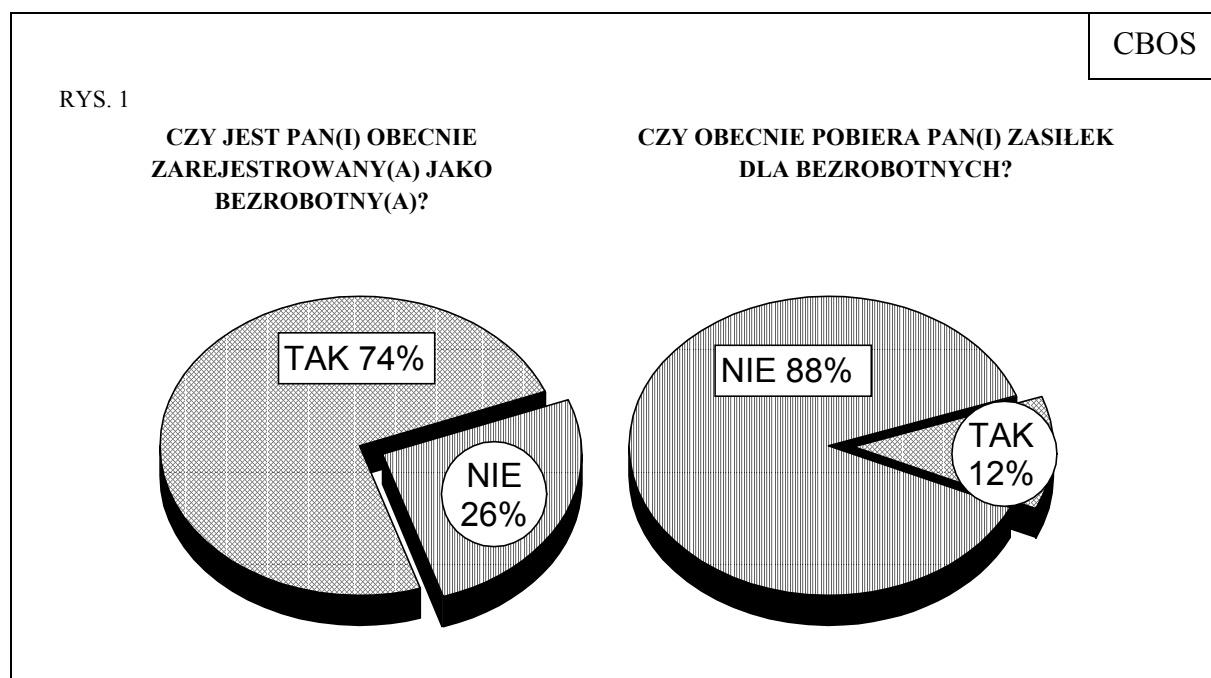
Tabela 2

Jak długo jest Pan(i) bezrobotny(a)?	Wskazania bezrobotnych według terminów badań		
	IV '01 (N=169)	IV '02 (N=185)	III '03 (N=185)
	w procentach		
Krócej niż trzy miesiące	12	8	11
Od trzech miesięcy do pół roku	11	9	9
Pół roku do jednego roku	15	18	15
Od roku do około dwóch lat	15	19	18
Dłużej niż dwa lata	46	45	47
Trudno powiedzieć	1	1	1

Bezrobotni w większości (74%) deklarują, że są zarejestrowani w urzędzie pracy, jednak co czwarty (26%) przyznaje, że nie dopełnił tych formalności. Natomiast mniej niż jedna ósma (12%) pobiera obecnie zasiłek dla bezrobotnych.

³ Zbyt małe liczebności bezwzględne nie pozwalają na dokładniejszą charakterystykę społeczną wymienionych grup.

ODPOWIEDZI OSÓB BEZROBOTNYCH (N=185)

W ostatnim roku nieco przybyło (o 4 punkty) bezrobotnych, którzy nie są zarejestrowani, oraz znacznie ubyło (o 12 punktów) pobierających zasiłek dla bezrobotnych.

Tabela 3

Rejestracja i zasiłek	Wskazania bezrobotnych według terminów badań		
	IV '01 (N=169)	IV '02 (N=185)	III '03 (N=185)
	w procentach		
Czy jest Pan(i) obecnie zarejestrowany(a) jako bezrobotny(a)?			
Tak	75	78	74
Nie	25	22	26
Czy obecnie pobiera Pan(i) zasiłek dla bezrobotnych?			
Tak	14	24	12
Nie	86	76	88

ŹRÓDŁA UTRZYMANIA BEZROBOTNYCH

Z deklaracji bezrobotnych wynika, że trzy czwarte z nich (75%) pozostaje na utrzymaniu rodziny. Prawie połowa żyje z prac zarobkowych - głównie dorywczych (45%) i zupełnie sporadycznie (2%) ze stałych. Znacznie rzadziej ankietowani wymieniają inne źródła utrzymania: niemal co ósmy (12%) utrzymuje się z zasiłku dla bezrobotnych i tyle samo (12%) z pomocy opieki społecznej lub instytucji charytatywnych. Ponad jedna ósma (13%) sięga do swoich oszczędności. Bezrobotni sporadycznie deklarują, że żyją z drobnego handlu (4%) lub wyprzedaży posiadanych przedmiotów (3%). Co pięćdziesiąta osoba niemająca pracy (2%) przyznaje się do tego, że zdobywa pieniądze niezupełnie uczciwie.

Tabela 4

Z czego przede wszystkim utrzymuje się Pan(i) obecnie?	Wskazania bezrobotnych według terminów badań		
	IV '01 (N=169)	IV '02 (N=185)	III '03 (N=185)
	w procentach		
Pozostają na utrzymaniu członków rodziny	81	70	75
Z prac dorywczych	44	39	45
Z oszczędności	20	9	13
Z zasiłku dla bezrobotnych	15	25	12
Z pomocy opieki społecznej, instytucji charytatywnych, Kościoła	12	19	12
Z drobnego handlu	8	5	4
Z wyprzedaży posiadanych przedmiotów	6	0	3
Z prac stałych	1	2	2
Z pieniędzy zdobytych niezupełnie uczciwie	3	2	2
Trudno powiedzieć	2	1	0
Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać kilka źródeł utrzymania			

W ciągu ostatniego roku znacznie zmniejszyła się grupa badanych utrzymujących się z zasiłku dla bezrobotnych (spadek z 25% do 12%), a także korzystających z pomocy opieki społecznej lub instytucji charytatywnych (spadek z 19% do 12%). Nieco częściej natomiast bezrobotni pozostają na utrzymaniu rodziny (wzrost wskazań o 5 punktów) lub żyją z prac dorywczych (wzrost o 6 punktów) oraz z zaoszczędzonych wcześniej pieniędzy (wzrost o 4 punkty).

ODCZUWANE KONSEKWENCJE BEZROBOCIA

Bezrobotni najczęściej wskazują na finansowe skutki, jakie bezrobocie niesie im i ich rodzinom - brak pieniędzy (90%), konieczność pozostawania na czyimś utrzymaniu (81%), ubożenie rodziny (71%). Bardzo silnie akcentują także zawodowe konsekwencje swojego bezrobocia - utratę szans rozwoju zawodowego (77%). Większość z nich podkreśla ponadto swoją bezradność w tej sytuacji (66%) i konieczność korzystania z pomocy innych ludzi (60%), a jednocześnie przyznaje się do odczuwania nadmiaru wolnego czasu (59%).

Tabela 5

Czy, odkąd jest Pan(i) bezrobotny(a), to:	Bezrobotni	
	Odsetki odpowiedzi twierdzących (według terminów badań)	
	IV '01 (N=169)	III '03 (N=185)
- brakuje Panu(i) pieniędzy	69	90
- jest Pan(i) zmuszony(a) pozostawać na czyimś utrzymaniu	79	81
- traci Pan(i) szanse rozwoju zawodowego	72	77
- Pana(i) rodzina ubożeje	79	71
- czuje się Pan(i) bezradny(a)	56	66
- jest Pan(i) zmuszony(a) prosić innych o pomoc	48	60
- ma Pan(i) za dużo czasu	59	59
- pogarsza się Pana(i) stan zdrowia	-	42
- czuje się Pan(i) niepotrzebny(a)	41	41
- częściej dochodzi do nieporozumień w Pana(i) rodzinie	-	36
- traci Pan(i) znajomych, kolegów	19	27
- jest Pan(i) zmuszony(a) do niezbyt uczciwego zarabiania pieniędzy	21	22
- traci Pan(i) poważanie, szacunek w rodzinie	14	17

Ponad dwie piąte bezrobotnych wśród konsekwencji braku pracy wskazuje pogarszający się stan swojego zdrowia (42%) oraz poczucie, że są niepotrzebni (41%). Badani zauważają ponadto, że na skutek ich bezrobocia częściej dochodzi do nieporozumień w rodzinie (36%) lub do utraty znajomych, kolegów (27%). Ponad jedna piąta bezrobotnych (22%) ujawnia również, że brak zatrudnienia zmusza ich do niezbyt uczciwego zarabiania

pieniędzy⁴. Zdecydowanie najrzadziej natomiast bezrobotni są skłonni przyznać się do tego, że brak pracy jest przyczyną utraty przez nich szacunku w rodzinie (17%).

W ostatnich dwóch latach zmieniło się odczuwanie konsekwencji własnego bezrobocia. W porównaniu z pomiarem z kwietnia 2001 roku obecnie nieco mniej badanych wskazuje na szeroko rozumiane ubożenie swoich rodzin (spadek odsetka wskazań o 8 punktów). Jednocześnie znacznie więcej osób niż przed dwoma laty zwraca uwagę na brak pieniędzy (wzrost odsetka wskazań o 21 punktów), konieczność proszenia innych o pomoc (wzrost odsetka wskazań o 12 punktów) oraz swoją bezradność (wzrost odsetka wskazań o 10 punktów). Obecnie silniejsze jest też poczucie niekorzystnego wpływu bezrobocia na kwalifikacje zawodowe, więzi towarzyskie, a nawet na autorytet w rodzinie. Tak więc w miarę nasilania się bezrobocia w Polsce w gronie osób osobiście nim dotkniętych rośnie świadomość jego negatywnych skutków.

FINANSOWE I MATERIALNE SKUTKI BEZROBOCIA

Finansowe i materialne skutki bezrobocia szczególnie wyraźnie widać przy porównaniu sytuacji bezrobotnych i ich rodzin z sytuacją rodzin ankietowanych mających zatrudnienie. Wystarczy powiedzieć, że najniższe dochody, w wysokości poniżej 300 zł na osobę w rodzinie, deklaruje ponad połowa bezrobotnych (55%) i zaledwie co siódmy pracujący (14%). Podobnie, warunki materialne swoich gospodarstw domowych uznaje za złe ponad połowa bezrobotnych (54%) i zaledwie jedna czwarta pracujących (25%). Niemal co drugi bezrobotny (47%) uważa też, że jemu i jego rodzinie źle się żyje, tymczasem wśród osób aktywnych zawodowo poczucie takie ma mniej niż jedna piąta (18%). Jednocześnie wszystkie wskaźniki dobrostanu są znacznie wyższe w gronie mających zatrudnienie niż wśród tych, którzy są go pozbawieni.

⁴ W innym kontekście, przy omawianiu źródeł utrzymania, do niezbyt uczciwego zdobywania pieniędzy przyznało się zaledwie 2% bezrobotnych.

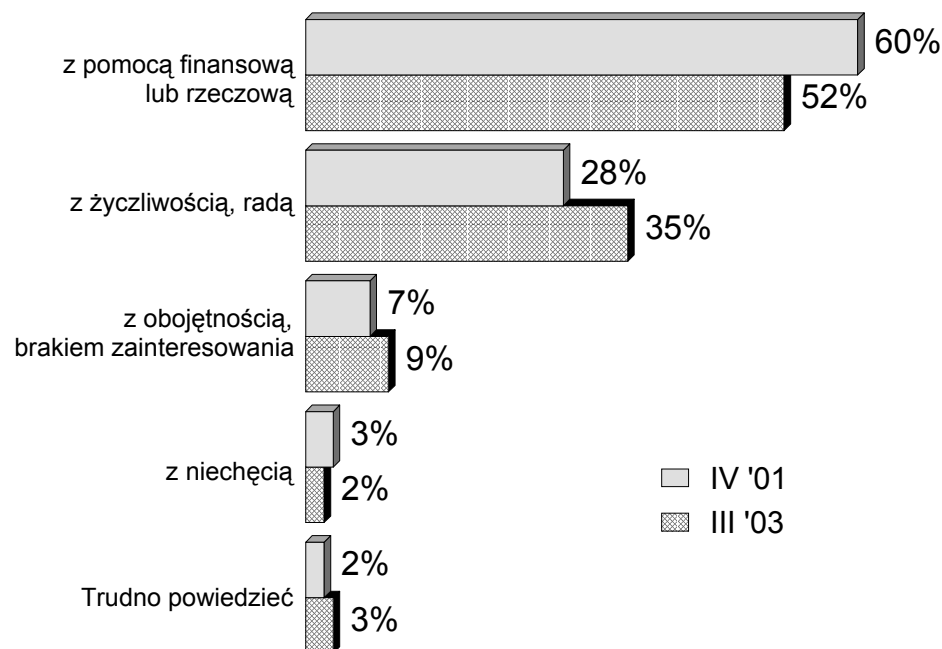
Tabela 6

	Ogół badanych (N=975)	Pracujący (N=411)	Bezrobotni (N=185)
	w procentach		
Miesięczne dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym			
Do 299 zł	13	14	55
300 - 399	7	12	12
400 - 599	16	23	24
600 - 800	15	24	6
Powyżej 800 zł	14	28	3
Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:			
- dobre	24	31	15
- ani dobre, ani złe	42	44	31
- złe	34	25	54
Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:			
- dobrze	24	30	17
- ani dobrze, ani źle	49	52	35
- źle	27	18	47
Trudno powiedzieć	1	0	1

OPARCIE SPOŁECZNE

Bezrobotni znajdują oparcie przede wszystkim w rodzinie: ponad połowa z nich (52%) otrzymuje od niej pomoc materialną, a ponad jedna trzecia (35%) ma zagwarantowane głównie wsparcie emocjonalne - życzliwość i radę. Z obojętnością, brakiem zainteresowania ze strony rodziny spotyka się co jedenasty bezrobotny, a z niechęcią - co pięćdziesiąty (2%). W ostatnich dwóch latach nieco zmienił się charakter pomocy rodzinnej - obecnie więcej bezrobotnych (wzrost wskazań o 7 punktów) może liczyć głównie na życzliwość i radę ze strony rodziny, natomiast mniej (spadek o 8 punktów) uzyskuje od niej wsparcie materialne.

RYS. 2. **CZY PAN(I) OSOBIŚCIE W SWOJEJ RODZINIE SPOTYKA SIĘ PRZED
WSZYSTKIM:**

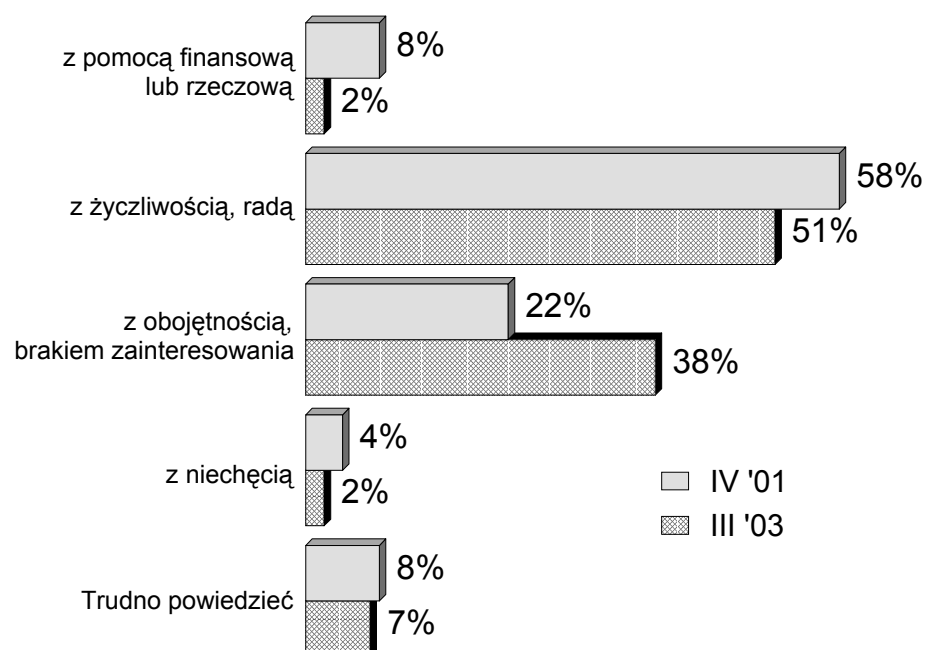

Są to odpowiedzi bezrobotnych (w roku 2001 - 169 osób, w roku 2003 - 185 osób)

Grono kolegów, przyjaciół i znajomych stwarza połowie bezrobotnych (51%) oparcie emocjonalne, natomiast zupełnie sporadycznie (2%) niesie im pomoc materialną. Prawie dwie piąte bezrobotnych (38%) spotyka się jednak z ich strony głównie z obojętnością, brakiem zainteresowania, a nieliczni (2%) - z niechęcią. W ostatnich dwóch latach wyraźnie osłabło oparcie w środowisku znajomych i kolegów - znacznie wzrósł (o 16 punktów) odsetek bezrobotnych traktowanych przez nich z obojętnością, zmalał natomiast uzyskujących wsparcie emocjonalne (o 7 punktów) oraz materialne (o 6 punktów). Warto przypomnieć, że od roku 2001 wśród bezrobotnych znacznie nasiliło się też poczucie, że odkąd nie mają pracy, tracą kolegów, znajomych.

CBOS

RYS. 3. CZY PAN(I) OSOBIŚCIE WŚRÓD KOLEGÓW, PRZYJACIÓŁ, ZNAJOMYCH SPOTYKA SIĘ PRZEDZIE WSZYSTKIM:

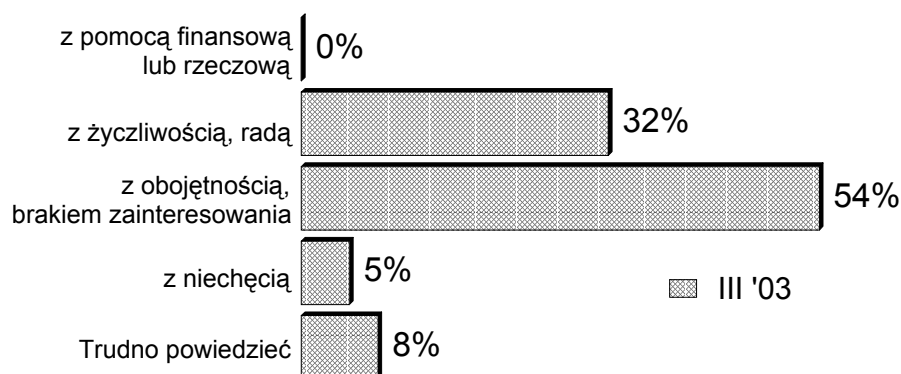

Są to odpowiedzi bezrobotnych (w roku 2001 - 169 osób, w roku 2003 - 185 osób)

Środowisko sąsiedzkie dostarcza bezrobotnym jeszcze mniejszego oparcia niż koledzy i znajomi. Co trzeci bezrobotny (32%) spotyka się wprawdzie z życzliwością i radą sąsiadów, nikt jednak nie może liczyć na ich pomoc materialną. Ponad połowa bezrobotnych (54%) odczuwa z ich strony brak zainteresowania, obojętność, a 5% - niechęć.

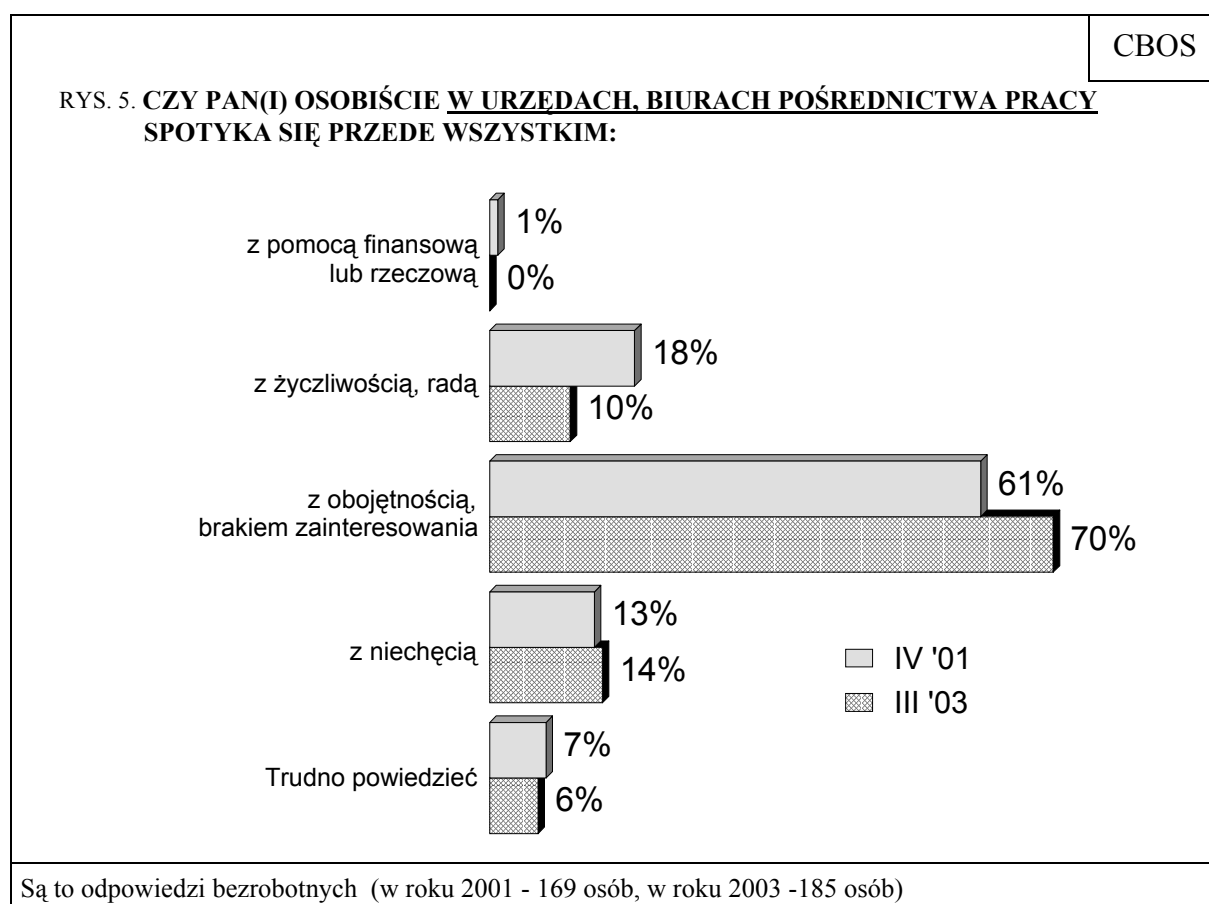
CBOS

RYS. 4. CZY PAN(I) OSOBIŚCIE WŚRÓD SĄSIADÓW SPOTYKA SIĘ PRZEDZIE WSZYSTKIM:

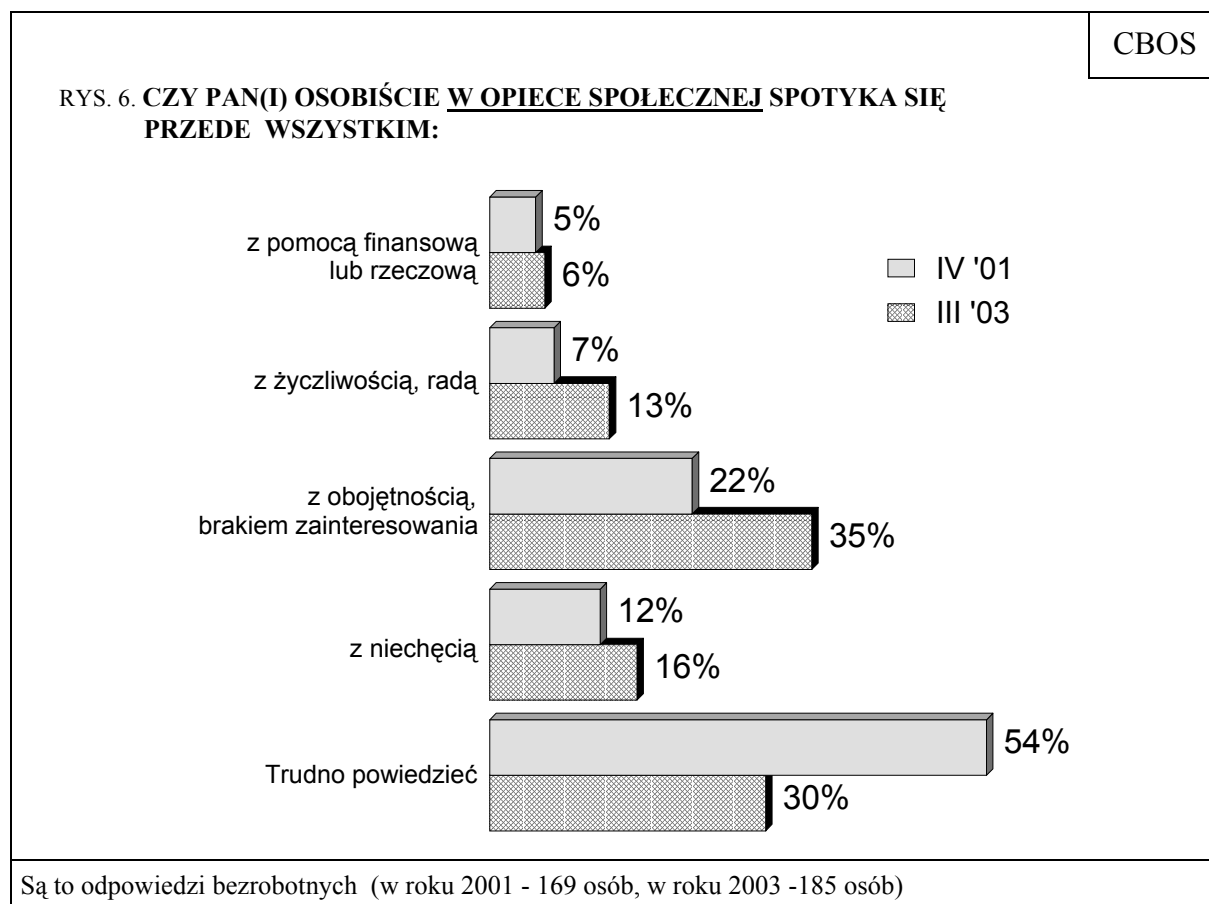
O środowisko sąsiedzkie zapytaliśmy bezrobotnych w tym roku po raz pierwszy

Znacznie gorszy stosunek do bezrobotnych mają urzędnicy - przedstawiciele instytucji powołanych do zajmowania się bezrobotnymi. Zaledwie co dziesiąty bezrobotny może liczyć na zrozumienie i życzliwość pracowników urzędów pośrednictwa pracy, natomiast zdecydowana większość (70%) spotyka się z ich strony przede wszystkim z obojętnością i brakiem zainteresowania, a jedna siódma (14%) - z niechęcią. W ciągu ostatnich dwóch lat pogorszył się stosunek urzędników tych instytucji do swoich klientów - zmalał (o 8 punktów) odsetek bezrobotnych traktowanych z życzliwością, wzrosła zaś (o 9 punktów) liczba tych, którzy doznają obojętności i braku zrozumienia.

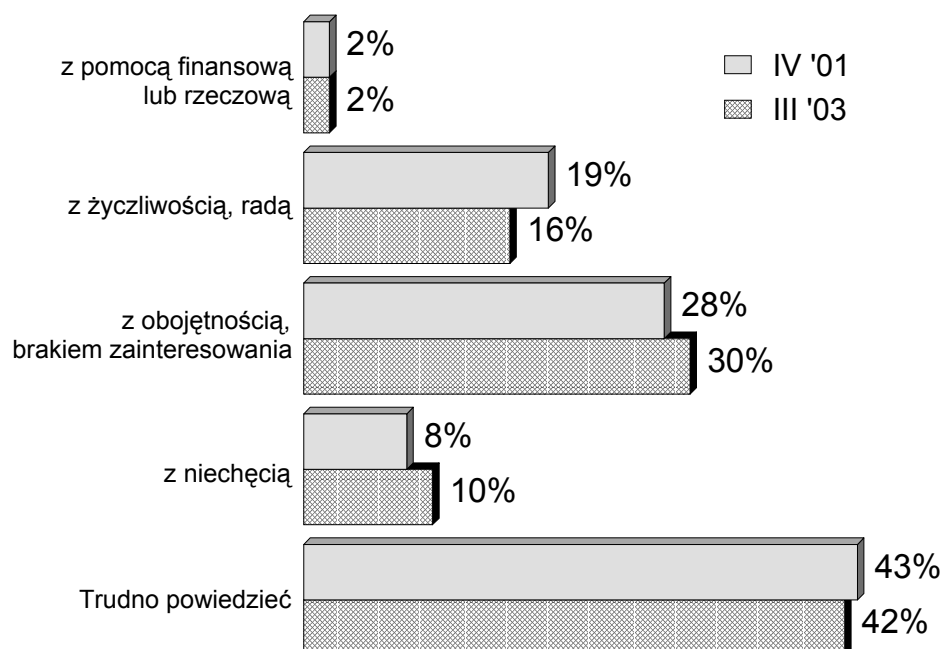
W ostatnich dwóch latach znacznie przybyło bezrobotnych, którzy kontaktują się z instytucją opieki społecznej (świadczy o tym spadek liczby odpowiedzi „trudno powiedzieć” z 54% do 30%). Stosunek tej instytucji do bezrobotnych zmienił się jednak na niekorzyść. Nadal nieliczni (6%) przyznają się, że otrzymują od niej pomoc materialną, a co ósmy bezrobotny (13% - o 6 punktów więcej niż w roku 2001) znajduje w tej instytucji radę

i życzliwość. Ponad jedna trzecia bezrobotnych (35% - o 13 punktów więcej niż przed dwoma laty) spotyka się jednak z obojętnością i brakiem zainteresowania, a niemal jedna szósta (16% - wzrost o 4 punkty) odczuwa niechęć ze strony opieki społecznej.

Nie odnotowujemy natomiast tak wyraźnych zmian stosunku kościelnych organizacji charytatywnych do bezrobotnych, choć i w tym przypadku widoczne są symptomy pogorszenia. Wielu bezrobotnych nadal omija te instytucje (wskazuje na to znaczna liczba odpowiedzi „trudno powiedzieć” - 42%), niemniej jednak kościelne organizacje charytatywne zapewniają emocjonalne wsparcie jednej szóstej bezrobotnych (16%), sporadycznie (2%) ofiarowują im też pomoc materialną. Z deklaracji bezrobotnych wynika jednak, że w ostatnich dwóch latach nieco pogorszył się stosunek tych instytucji do nich (wzrost o 4 punkty wskazań na obojętność i niechęć).

RYS. 7. CZY PAN(I) OSOBIŚCIE W PARAFII, W KOŚCIELNYCH ORGANIZACJACH CHARYTATYWNYCH, NP. CARITAS, SPOTYKA SIĘ PRZEDĘ WSZYSTKIM:

Są to odpowiedzi bezrobotnych (w roku 2001 - 169 osób, w roku 2003 - 185 osób)

Na temat wsparcia ze strony charytatywnych organizacji pozakościelnych trudno się wypowiadać, ponieważ większość bezrobotnych nie ma z nimi kontaktów (wskazuje na to znaczna liczba odpowiedzi „trudno powiedzieć” - 58%).

POSZUKIWANIE PRACY I GOTOWOŚĆ DO WYRZECZEŃ

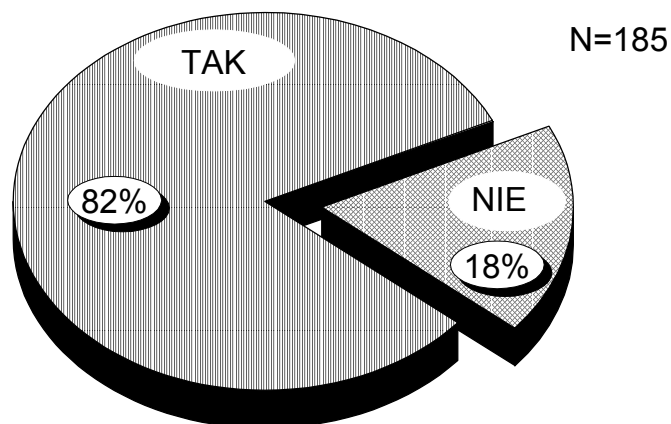
Z deklaracji bezrobotnych wynika, że zdecydowana większość z nich (82%) poszukuje obecnie pracy, pozostali (18%) nie podejmują takich starań⁵.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Poszukiwanie pracy - opinie i doświadczenia”, marzec 2003 (oprac. B. Wciórka).

ODPOWIEDZI OSÓB BEZROBOTNYCH

CBOS

RYS. 8. CZY OBECNIE POSZUKUJE PAN(I) PRACY?

Bezrobotni poszukujący zatrudnienia deklarują, że dla uzyskania pracy są skłonni do daleko idących wyrzeczeń. Zdecydowana większość z nich gotowa jest przekwalifikować się, nauczyć się nowego zawodu (87%), wyraża także zgodę na pracę poza miejscem zamieszkania i związane z tym dojazdy (86%). O determinacji bezrobotnych świadczy fakt, że niemal trzy czwarte z nich (73%) zgodziłoby się na podjęcie każdej pracy, nawet nisko płatnej lub niezwiązanej z wyuczonym zawodem. Ponad połowa (55%) wyraża też gotowość do pracy za granicą. Trzeba jednak podkreślić, że większość bezrobotnych nie zgodziłaby się na zmianę miejsca zamieszkania - zaledwie dwie piąte (38%) byłoby skłonnych przeprowadzić się do innej miejscowości, gdyby miało to zagwarantować im pracę. Postawa taka wiąże się zapewne z tradycyjnie małą mobilnością Polaków, która wynika m.in. z kosztów, jakie trzeba ponieść, by znaleźć i opłacić mieszkanie. Należy w tym miejscu podkreślić, iż omawiamy wyłącznie deklaracje badanych osób i że zachowania zgodne z takimi deklaracjami zależą od bardzo wielu nieprzewidywalnych czynników i warunków zewnętrznych.

ODPOWIEDZI BEZROBOTNYCH POSZUKUJĄCYCH PRACY

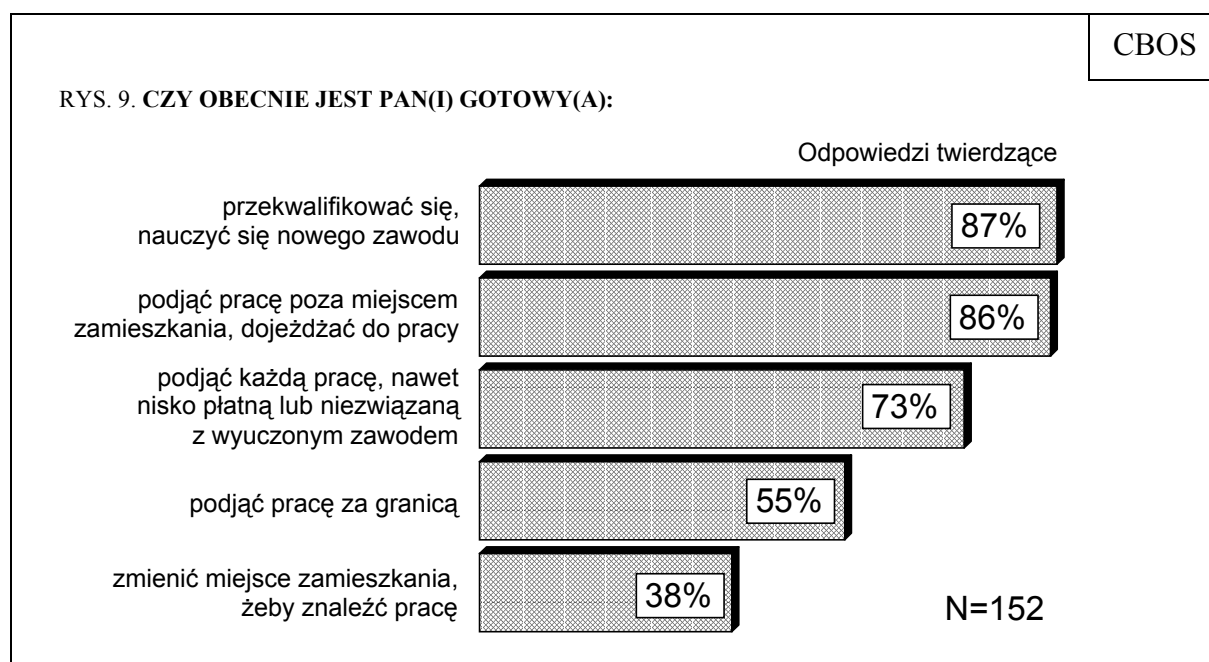

Tabela 7

Czy obecnie jest Pan(i) gotowy(a):	Wskazania bezrobotnych poszukujących pracy (N=152)		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- przekwalifikować się, nauczyć się nowego zawodu	87	13	0
- podjąć pracę poza miejscem zamieszkania, dojeżdżać do pracy	86	12	2
- podjąć każdą pracę, nawet nisko płatną lub niezwiązaną z wyuczonym zawodem	73	25	2
- podjąć pracę za granicą	55	40	5
- zmienić miejsce zamieszkania, żeby znaleźć pracę	38	59	3

OCENA SYTUACJI NA RYNKU PRACY W MIEJSCU ZAMIESZKANIA BEZROBOTNYCH

Grupa bezrobotnych, którzy nie podejmują starań o pracę, jest zbyt mała liczebnie, żeby można było sprawdzić, jakie są powody ich bierności⁶. Nasuwa się jednak przypuszczenie, że w wielu przypadkach zła sytuacja na lokalnym rynku pracy zniechęca do

⁶ Istnienie grupy bezrobotnych nieposzukujących pracy osłabia przyjęte wcześniej założenie, że ankietowani za bezrobotnych uznają ludzi w wieku aktywności zawodowej, którzy nie mają pracy, chcą jednak pracować i czynią starania, aby się gdzieś zatrudnić.

jej poszukiwania - co drugi bezrobotny (49%) uważa bowiem, że w jego miejscu zamieszkania lub okolicy nie ma żadnej pracy, a dwie piąte (39%) twierdzi, że trudno tam o jakiejkolwiek zatrudnienie. Zaledwie co ósmy bezrobotny (12%) przyznaje, że na lokalnym rynku pracy można znaleźć jakąś pracę, choć nie zawsze odpowiednią.

Tabela 8

Jak określił(a)by Pan(i) sytuację na rynku pracy w Pana(i) miejscowości lub okolicy? Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie:	Ogół badanych (N=975)	Pracujący (N=411)	Bezrobotni (N=185)
	w procentach		
- bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę	0	0	0
- można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią	16	21	12
- trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę	47	53	39
- nie można znaleźć żadnej pracy	35	25	49
Trudno powiedzieć	2	1	0

Sytuacja na lokalnym rynku pracy jest znacznie gorzej oceniana przez bezrobotnych, niż przez badanych, którzy mają zatrudnienie. Bezrobotni dwukrotnie częściej niż pracujący mówią o niemożności znalezienia jakiejkolwiek pracy w ich miejscowości lub okolicy. Różnica w postrzeganiu tej kwestii wynika w pewnej mierze z faktu, że bezrobotni częściej niż pracujący są mieszkańcami wsi, wyraźnie dotkniętej bezrobociem⁷. Wydaje się jednak, że pesymizm bezrobotnych wiąże się także z ich mniejszymi szansami na rynku pracy, co spowodowane jest niższymi kwalifikacjami.

KWALIFIKACJE BEZROBOTNYCH

Z deklaracji bezrobotnych wynika, że niemal połowa z nich (48%) ma prawo jazdy, prawie dwie piąte (37%) potrafi obsługiwać komputer, a co czwarty (25%) zna jakiś język obcy. Ponadto co siódmy bezrobotny (14%) przeszedł jakieś szkolenie zorganizowane dla osób bez pracy (lub jest w jego trakcie) i drugie tyle (14%) doksztalca się lub

⁷ Zob. komunikat CBOS „Społeczny zakres bezrobocia”, cyt. wyd.

przekwalifikowuje na własny koszt. Kwalifikacje dzisiejszych bezrobotnych są nieco lepsze niż tych sprzed dwóch lat, trzeba jednak podkreślić, że od tego czasu znacznie zmalała (z 24% do 14%) grupa bezrobotnych, którzy doksztalcają się lub przekwalifikowują na własny koszt. Może to świadczyć o postępującym ubożeniu bezrobotnych i wynikać z przedłużającego się czasu pozostawania bez pracy.

Tabela 9

Proszę powiedzieć, czy Pan(i):	Bezrobotni	
	Odsetki odpowiedzi twierdzących (według terminów badań)	
	IV '01 (N=169)	III '03 (N=185)
- posiada prawo jazdy	45	48
- potrafi obsługiwać komputer	35	37
- umiał(a)by napisać podanie o pracę, list motywacyjny w jakimś obcym języku	22	25
- uczestniczy lub uczestniczył(a) w jakimś kursie, szkoleniu itp. zorganizowanym specjalnie dla bezrobotnych	12	14
- doksztalca się lub przekwalifikowuje na własny koszt	24	14

Jeśli jednak porównamy kwalifikacje bezrobotnych z kwalifikacjami osób pracujących, to okazuje się, że bezrobotni nie dorównują zatrudnionym pod żadnym względem.

Tabela 10

Kwalifikacje	Odsetki odpowiedzi twierdzących		
	ogół badanych (N=975)	pracujący (N=411)	bezrobotni (N=185)
Posiada prawo jazdy	48	64	48
Potrafi obsługiwać komputer	45	61	37
Umiał(a)by napisać podanie o pracę, list motywacyjny w jakimś obcym języku	28	33	25
Uczestniczy lub uczestniczył(a) w jakimś kursie, szkoleniu zorganizowanym specjalnie dla bezrobotnych	6	5	14
Doksztalca się lub przekwalifikowuje na własny koszt	18	29	14

Bezrobotni znacznie rzadziej niż pracujący (różnica 24 punktów) deklarują, że potrafią obsługiwać komputer, mniej z nich dysponuje prawem jazdy (różnica 16 punktów) czy zna jakiś język obcy (różnica 8 punktów). Przede wszystkim jednak znacznie mniej bezrobotnych (o 15 punktów) może pozwolić sobie na doksztalcanie i przekwalifikowanie się na własny koszt. Otwarte pozostaje pytanie, czy rekompensatą może być dla nich udział w szkoleniach organizowanych dla bezrobotnych.

Większość badanych, którzy określili się jako bezrobotni, dotknęło długoterminowe bezrobocie - niemal połowa pozostaje bez pracy dłużej niż dwa lata, a prawie jedna piąta - od roku do dwóch lat. Trzy czwarte z nich jest zarejestrowanych w urzędzie pracy, natomiast zasiłek pobiera obecnie niespełna jedna ósma - znacznie mniej niż przed rokiem.

Z deklaracji bezrobotnych wynika, że jedna czwarta z nich utraciła miejsce pracy z powodu zwolnień grupowych, a jedna piąta to ofiary likwidacji bądź upadłości macierzystego zakładu pracy. Każda z tych przyczyn bezrobocia jest jednak obecnie wymieniana rzadziej niż przed rokiem, a od kwietnia 2002 roku przybyło bezrobotnych którzy po ukończeniu szkoły lub studiów bezskutecznie poszukują swojej pierwszej pracy. Obecnie niemal co piąty bezrobotny nie ma zatrudnienia z powodu braku miejsc pracy dla absolwentów.

Większość bezrobotnych pozostaje na utrzymaniu rodziny, prawie połowa żyje z dorywczych prac zarobkowych. W ciągu ostatniego roku znacznie zmalał odsetek utrzymujących się z zasiłku i pomocy opieki społecznej lub instytucji charytatywnych. Sytuacja finansowa i materialna ich gospodarstw domowych jest więc znacznie gorsza niż w przypadku osób mających zatrudnienie.

O trudnej sytuacji tej grupy świadczy fakt, że w ciągu ostatnich dwóch lat znacznie przybyło osób, które wśród konsekwencji swojego bezrobocia wskazują brak pieniędzy, utratę szans rozwoju zawodowego, poczucie bezradności, konieczność proszenia innych o pomoc, utratę znajomych, kolegów. Nieco zmalało jedynie, choć nadal jest bardzo wysokie, przekonanie bezrobotnych o ubożeniu ich rodzin.

Trzeba ponadto podkreślić, że w ostatnich dwóch latach wyraźnie osłabło oparcie, jakie bezrobotni znajdują w środowisku kolegów i znajomych, nieco zmienił się także charakter pomocy niesionej przez rodziny (rzadziej pomagają materialnie, częściej wspierają emocjonalnie). Pogorszył się też stosunek przedstawicieli urzędów pośrednictwa pracy do osób bezrobotnych, wzrosła obojętność i niechęć ze strony pracowników pomocy społecznej. Można więc uznać, że w miarę narastania bezrobocia w Polsce wśród ludzi osobiście nim dotkniętych rośnie nie tylko świadomość negatywnych skutków tego zjawiska, ale także poczucie, że poza rodziną nie mogą liczyć na niczyją pomoc.

Zdecydowana większość bezrobotnych deklaruje, że poszukuje obecnie pracy, jednak niemal jedna piąta nie stara się o zatrudnienie, co może wynikać z faktu, że bezrobotni dwukrotnie częściej niż pracujący uważają, iż w ich miejscowości lub okolicy nie ma żadnej pracy. Niewykluczone, że ocena taka spowodowana jest m.in. znacznie niższymi kwalifikacjami bezrobotnych, a więc i mniejszymi szansami na rynku pracy. Warto jednak podkreślić, że większość bezrobotnych poszukujących zatrudnienia dla uzyskania pracy gotowa jest do daleko idących wyrzeczeń - do przekwalifikowania się, dojeżdżania poza miejsce zamieszkania, ograniczenia się do pracy nisko płatnej i niezgodnej z kwalifikacjami. Ponad połowa bezrobotnych skłonna jest też podjąć pracę za granicą. Większość nie zgodziłaby się jednak na zmianę miejsca zamieszkania.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA